

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Jesusa Anitua Lejardi

*Markina-
Xemein,
Bizkaia (1926)*

Aurkibidea

Biografia

Ituerta auzoko Sumiña baserrian jaio zen 1926. urtean, Inpernusierra izenez ezaguna den zonaldean. Jaiotzez Estefania du izena, baina beti deitu diote Jesusa. Aita bertakoa zuen eta ama Barinagako Lurkana baserrikoa. Zazpi neba-arrebako familiako alaba. Umetan, Markinako eskola publikora eta Ospitalekora joan zen. Altza baserrira joan zen gazterik neskame lanetan eta handik Bilbora eta Parisera joan zen. Parisen 28 urte igaro zituen, harik eta erretiratu eta herrira bueltatu arte. Bilbotar batekin ezkondu zen Parisen. Bere neba [Jose Mari](#)rekin batera egin zitzaion elkarriketa.

Zintak

MAR-011

- **Proiektua:** Lea-Artibaiko ahotsak
- **Elkarrizketatzailea(k):** Goiria Mendiola, Nerea
- **Data:** 2011-02-23
- **Iraupena:** 90 min
- **Euskarria:** Bideo digitala
- **Kodifikatzailea:** Goiria Mendiola, Nerea
- **Transkribatzailea(k):** Larrañaga Gisasola, Xabier - Amallobieta, Ana

Pasarteak

1. Jesusaren izena Estefania da berez

- **Erref:** MAR-011/003
- **Iraupena:** 0:01:04. **Hasi:** 00:01:57. **Bukatu:** 00:03:01
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Jesusaren izena Estefania da, baina inork ez dio inoiz horrela deitu.

Transkripzioa

- Zure izena zelan da?
- Estefania Anitua Lejardi.

- Ta zelan deitzen dotsue?
- Jesusa!
- Ta orduen Estafania nundik nora?
- Ba, aittek preguntau notsenin hori, zegaittik ipini osten /ipinisten/, Natubittate egunin jaixota, "haxen baiño hobie izengo hintzenalakun" ipini ei osten Estefania. Ta, ba, ez dakit.
- Iñok ez dotsu deittu sekule Estefania?
- Parisen danak.
- Parisen. Ta Markiñen ez.
- Markiñen ez.
- Orduen Jesusa apunteko dot izena.
- Zeuk nahi dozune.
- Ta noz jaixonikue zara?
- Ni, "veintiseis de diciembre de mil novecientos veintiseis".
- Orduen atzekoz aurrera bardin fetxie.
- Bai! Nahi dozun modun ein.
- Ta zu be hemen jaixonikua?
- Ni Inpreñusierran.
- Jose Mari: Sumiñan.
- Nun?
- Hamentxe. Baiña barrio Inpreñusierra.

2. Gizonak emakumeak baino gehiago eskolara

- **Erref:** MAR-011/005
- **Iraupena:** 0:03:49. **Hasi:** 00:03:57. **Bukatu:** 00:07:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskola
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Maisu-maistrak

Laburpena:

<p>Umetan konformidade asko zuten. Markinara joaten ziren eskolara, baina oso gutxi joan ziren, Jesusa gutxiago joan zen mutilak gehiago joaten baitziren. Gela desberdinetan zeuden neskak eta mutilak. Ospitalean zegoen eskolan ere ibili ziren apur batean. Jesusak Sor Maria eta Sor Modesta dakartza gogora. Herrian don Jesus eta beste maisu-maistrak batzuk ezagutu zituzten.</p>

Transkripzioa

- Ta zer, zuen umetako biximodue ta zelakoa zan hemen?
- Joxe Mari: Bueno, konformidadi oin baiño gehixa. Hori benetan diñotsut.
- Jesusa: Udan postrie be bageunken, keixi nahikue egoten zan, ta keixak batu, ta postre modure ein ta...
- Gero, eskolara-eta nora juten ziñien?
- J.M: Markiña.
- Markiña. Ordun ze eskola euen Markiñen, zuen denporan?
- J.M: Zauen... oin zera dauen lekun... Bueno, leku bitten egon zan eskoli Markiñen, nire denporan. Bata Kruzelegin tallarra badakizue, Kruzelegin taillarra?
- J: Lehena Correo zaharra euen lekun.
- J.M: Haren atzeko partin.
- Artibai kalien, atzeko partien.
- J.M: Atzeko partien. Gero kanbixau eben, oin zera badau ba, jubilauena?

Horra kanbixau eben. Azkenengo hortxe.

- Ta eskolara alkarregaz?
- J.M: Ez dakit ba [hau etortzen]... Hau, e...
- J: Ni gitxi eskola.
- J.M: Hau eskola gitxi. Eta ni be asko ez.
- J: Baiña honek partikular.
- J.M: Partikular gitxi ni, e!
- J: Bai, ni bape ez nitzuan sekule jun. Baiña zuek bai, mutillek. Mutillek jun zin.
- Ta eskolan neska ta mutil ebizen, edo mutillek alde batetik ta neskak bestetik?
- J.M: Neska ta mutil hamen. Neska ta mutil.
- J: Nire denporan ez.
- J.M: Nire denporan bai.
- J: Nire denporan neskak alderdi batetik, ta beste sala baten mutillek.
- A, hori bai. Baiña eskola baten barrun, e! Neska eta mutil, barrun. Alderdi baten neskak ta bestin mutillek, hori bai.
- Gela diferentietan.
- J: Bai, hoixe.
- Orduan, zu zer, andrie ixetiarren gitxi eskola?
- J: Andrie izetearren? Hondiño ez naz ein andri...
- Emakume izetiarren.
- J: Ez, bihera etxin edo... Intxaurren eta ordun ein biher izeten zan. Izen nintzen, ezta? Baiña ez asko ni, e? Honek gehixa.
- Ta zenbat urtekin hasten ziñien eskolan? Ahal zanien juten zan?
- J: Nik ez dakit noz hasi nintzen. Mertzedin be ibili nintzen pixkat... Mertzedin ez, Ospittelin. Sor Mariaz y Sor Modestaz ibili nintzen pixkaten han be.
- Oin Ospittela dauen lekuen? Han be eskoli euen orduen?
- J.M: Bai. Neu be apur bat ibilite na. Apur bat, denpora gitxi.
- J: Neu be bai, hantxe. Sor Maria ta Sor Modesta. Sor Maria Lekeittaldien, hortxe nunun hil zan.
- J. M: Sor Modesta, okerraue...
- J: Bai, ha okerraue.
- Zelako kastiguk-eta ipintten otsuezan?
- J.M: Gogorrak.
- J: Ta gero herrixen don Jesus maisuaz. Eta egon zan beste bat be, solterie, ez zan hamengue, eta lantzin behiñin Joakin Kafeteruan alabi be bai, ta beste lantzin behin bere lehengusiñie, Oruntzeko, Mari Oruntze, ointsu hil da, ha be bai. Baiña ni gitxi ibili nintzen.
- Ta gitxi juanda, zertzuk ikesi zenduzen?
- J: Asko nik.
- Nehikoa?
- J: Bueno, nahikue, neure bizimodue erun dot aurrera ta. Ez zan oingo modun.

3. Maisu eta kanta errepublikazalea

- **Erref:** MAR-011/006
- **Iraupena:** 0:01:53. **Hasi:** 00:07:46. **Bukatu:** 00:09:39
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Dotrina

- Ohiturak eta bizimodua » Katak » Bestelako katak
- Politika » Gerra aurea » 1931-1936: II. Errepublikak

Laburpena:

<p>Domeka arratsaldetan dotrinara joan beharra izaten zuten, Xemeinera. Euskaraz ikasi zuten. Eskolan, osterak, gaztelaniaz ikasi zuten. Jose Mari maisu erdaldunarekin ikasitako errepublikako abestia kantatzen du: "Si supieran los curas y frailes...".</p>

Transkripzioa

- Orduan, kanpoan ikesiko zendun gehixau, etxien ta plazan eta holan, eskolan baiño?
- J: Eskolaik ez naben asko ikesi baiña...
- Ta dotriña kontuek? Dotriñera joango ziñien ba?
- J: A, bai! Domeka arratsaldetan be bai, jun bihera eukitten gendun.
- Jun bihera?
- J: Bai, jun ein biher zan /bizan/.
- Derrigorra zan hori?
- J: Bai. Domeka arratsaldetan juten gintzan Xemeiñera.
- Xemeiñera?
- J: Bai.
- Ta dotriñan zertzuk ikesten zenduezan?
- J: Ahaztu be ein jaku ya [ikesittek] apurre.
- Euskeraz edo erderaz dotriñie?
- J: Ez, euskeraz pentseten dot.
- J.M: Euskeraz.
- J: Euskeraz pentseten dot.
- A bai?
- Bai.
- Eta eskolak euskeraz, edo...?
- J.M: Eskolan, nik neuk, erdeldune eukitte na maisue. Zelan esaten jakon ez dakit... `Burdiñas´ edo esaten gontsen guk. Gogun deuket, ze... kantau ein oskun /eiskun/, hori errepublikanu zan, eskuk altzaute: "Si supieran los curas y frailes, la paliza que le van a dar, irían del coro cantando: Libertad, libertad, libertad!". Harena... famau zan. Ha Markiñen famaue zan. Harek Markiñen ein zittun maisu urte pillo bat ein eban Markiñen. Bai. Kastellanu zan. Baiña errepublikanu gogorra, e?
- J: Don Jesus be bai...
- J.M: Harek, e... abadiak eta honek mojok eta... bufa! Bai, bai holantxeik.
- Harekin dotriña gitxi ordun?
- J.M: Bapez!

4. Hilabetero konfesioa eta gosaria

- **Erref:** MAR-011/007
- **Iraupena:** 0:02:48. **Hasi:** 00:09:39. **Bukatu:** 00:12:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Dotrina don Markos abadearen eskutik jaso zuten. Don Markos konfesatzerakoan, lotsabakoa zen Jose Mariren iritziz. Hilabeteko lehenengo bariku guztietan konfesatu eta komulgatu behar izaten zuten. Ostean, armozua ematen zieten Gaitanen etxean.

Transkripzioa

- J.M: Dotriñie, don Markosek. Don Markos abadie, Okokiku zan. Ostra! Okerra. Abadi ta lotsabaldukue... Egun baten konfeseta jun ta bakizu ze preguntau osten? Ia ze jaten doun /jatoun/. Esan nabien etxien, ta gehixa ez nintzen jun konfeseta harena. Benetan. Ia ze jaten doun /jatoun/ etxin. Benetan, bai. Don Markos. Itzela agurie! Jo! Okerra.
- Ta ze jaten zenduen etxien?
- J.M: Bai, ia ze jeten gendun etxin.
- Horrek ze ardure dau ba?
- J: Jakin nahi harek.
- J.M: Ze biximodu deukoun edo... jakin ein nahi. Jakin ein nahi dana. Benetan, bai, benetan. Gehixa ez [nintzen] konfeseta harena... Etxin esan osten, esan osten: "Gehixa jun bez harena". [...]. Jun bez.
- Ta noz joaten ziñen konfesetan, ba?
- J.M: Konfeseta, orduen, jun biher izeten zan sarri-sarri, e? Hillan lehenengo barixekutan, seguru danetan. Hillan lehengo barixekutan, konfesau ta komulgau. Armozu emoten oskuen /emotoskuen/ debalde. Armozu izeten zan honakoxe bollotxo bat ta kafitesnie. Ta emoten oskuen /emotoskuen/ han kanpo santuan parin, Gaytanek bazeuken ba, holan, etxetxo bat, bota eben aspaldixen be, urtietan botata da.
- Laborala dauen lekuen edo? Eskola laborala dauen...
- J.M: Honutzatzua, kanpo santuan pare-parien, azpiko partin.
- J: Ba hantxe hil zittuezan, ezta, gasaz aitte-alabak, ezta?
- J.M: Ez. Harek hil zin don Balentin bizi zan lekun. Xemeiña orduko eskumeta bizi zin. Bai. Hantxe emoten oskuen /emotoskuen/. Hori armozu emoten eban, guri armozu emoten oskune /emotoskune/ zan Gaytan, Gaytan zaharra. Ixena ez dakit zelan zauken harek. Gaytan zaharra, harexek. Hillan lehenengo barixekutan, sin falta.
- Kuadrilli batzen ziñien...
- J.M: Bai! Konfesau ta [komulgateko] larregi ez, baiña armozugaittik...
- J: Haxe bollu jatearren be.
- Eta egi danak kontetan zenduezan?
- J.M: Konfesiñoie sagraue da, e? Esan biher. Honbre! Benetan.
- J: Guzurre esateko jungo gintzezan?
- J.M: Honbre! Ezin leike esan hori.
- J: Gaur, bien! Baiña, "en aquellos tiempos"...? Hoixe, e? Pentsau bez!

5. Ezkondu osteko konfesioak

- **Erref:** MAR-011/008
- **Iraupena:** 0:02:26. **Hasi:** 00:12:27. **Bukatu:** 00:14:53
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizaren indarra

Laburpena:

Ezkundu ostean ere, konfesatzerakoan emaztearekin egiten zuenagatik galdetzen zion fraideak Jose Mariri; "Marcha atras"ik ezin zela egin esan zion eta medikuarekin kontsultatzeko. Jesusari sekula ez zion horrelakorik galdetu.

Transkripzioa

- Nobixiagaz eiñikoak be konteu?
- J.M: Nobixiaz niri ez jate /etxate/ zerik euki... baiña ezkondute gero problemi eukitze na ni konfesiñuen gain. Ez deuket lotsarik esateko, gaiñera. Zein praille zan be ez deuket lotsarik esateko.
- Zertzuk eitten otsuezan, ba, ezkundu ostien?
- J.M: Ba, ia zenbat, ta... bi segidu xamarrin euki genduzen guk. Eta "zelan?". Ba pixkat "marcha atrás" be bai, ta "hori ezin leikela ein". "Bi segidan ekarritte deukouz", "Ez dotse /eztotze/ ardureik. Barriro eitten badozue, ez dotsut konsagraziñorik emongo". Ez nintzen /enintzen/ gehixa jun komulgeta harena. Baiña esan osten /esauzten/ direkziño bat ona emon osten /emozten/, esan osten mediku bataz konsultetako. Efektibamente. Bai, bai, horrexek. Zuk barre eitten dozu /eittozu/, holantxeik da. Ta prailie zan Munoki. Hori baserrixoi da hamentxe Iruzubittetik gora, Trabakure orduko eskumeta. Zuk jakingo dozu /jakingozu/ gitxi gorabehera nun daon Munoki.
- Munoki bai.
- J.M: Bai, horkoxi zan. Munoki esaten otsen, txikitxu bat. [...]
- Eta andrari ta gizoneri gauza bardiñek pregutetan otsuezan?
- J.M: Andriai ez dakit. Ez dot pentsetan andriai.
- J: Ez, niri ez.
- Andrik danak esan be ez ostezan eingo biherbada niri ta...
- Zuri ez otsun preguntetan?
- J: Ez, ez, lolakoik ez. Nik hemen euki nabena zan, neure konfesiño... "padre espiritual", Aitte Jenaro.
- J.M: Makarda.
- J: Haxe izen zan beti. Nire gizona hil zanien be ensegida etorri jaten aillau nintzenin hona, eta nik ez dot sekule holako gauzaik...
- J.M: Nik konfesetako sekule ez dot euki... edozeiñena. Baiña don Markosena amaittu zen, e, ta Munokiñe be bai. Horrek ya amaittu zien. Beste edozein, ez dotse ardure zein.
- Baiña konfesau arren, hurrengoan be atzera bardin...
- Eeez, pixkat errespeto apur bat. Gero medikuana. Medikuana juteko esan osten /esasten/ ta. Konsulteta. Bai. Benetan.

6. Emakume eta gizon beharrak

- **Erref:** MAR-011/014
- **Iraupena:** 0:02:39. **Hasi:** 00:23:55. **Bukatu:** 00:26:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Sexua eta generoa » Genero berdintasuna

Laburpena:

<p>Emakumeek eta gizonezkoek behar desberdinak izaten zituzten. Jesusak bost urte egin zituen neskame Altza baserrian eta Jose Marik bat bakarra Makotegin.</p>

Transkripzioa

-Eta, Jesusa, zuk ordun Jose Mari ta kazan ebizen bittartien, zuk ze eitten zeuntsen gurasuei lagundu etxien edo?

-Jesusa:Ez, honek hortan ebizenien geu be horretxeaz, Akodako zeraz, Salkortakuaz ba hortxe ibili edo... Hemen ez euen neskaik nire...

Arkotxanin euen bat, Mari, ta bera hil zan gazte-gazteik ta hemen ez dot euki beste lagunik, nire edadekoik. Haxe Salkortakue bakarrik Akodan. Ta gero kriada be guk goxa urten.

-Etxien be biherrak diferentiek eukiko zenduezan. Zuk neska moduen biher batzuk eukiko zenduzen ta Jose Marik eta beste anaixak beste batzuk. Bakotxak bere biherra.

-Jose Mari: Andrazkuik korta ta orduen, simaur konture ta, pentsau bez. Oin gitxia biherbada lehena baiño, baiña lehen bez andrazkue korta. Sumiñan nik andrazkoik kortan ganauei jaten emon ta bai, baiña...

-J:Behixek batzen bai, ezta?

-JM: Simaur konture-ta ez.

-J: Ez hori ez. Baiña behixek batu ta gurin, nik ez baiña, nire amak eta aiztiak eta, Zabalien ezkonduete euenak, Domingek eta, horrek bai. Nik ez. Ez dot sekulo be ein. Bedarretan bai, ganajatekue ta danak, baiña behixek batu sekulo be ez dot ein.

-Eta basora iretan eta be?

-J: Bai, horrek danok, horrek danok.

-Horretan bai andrak.

-J: Bai. Ni baserrixen be bost urte einde na kriada. Baserrixen be, Altzan. Bost urte. Bai, horrek danok. Baiñe behixek batu ez dot ein sekulo be.

-Eta zeuk urten zendun krixeda. Mutillek morro edo urten eben?

-J: Ke ba. A bai!

-A bai? Nora?

-JM: Osabiana. Ez. Osabiaz egon nintzen baiña denpora gitxi. Makotegira. Makotegin egon nintzen. Urtebete inguru ein naben. Aspertu nintzen.

-Nun dao, berton?

-JM: Bai, Makotegi [...]. Aspertu nintzen ta...

-Biher gitxiagi edo larregi ordun?

-JM: Bueno, ez zien e... nigez ondo porteten zien. Amama euen okerra.

Amama. Ostia harek estu hartzen niñun. Bai, bai. Ta bestiek onak zien, bai haren seme-alabak. Onak, onak, persona onak.

7. Morroi eta neskame soldata barik

- **Erref:** MAR-011/017
- **Iraupena:** 0:01:55. **Hasi:** 00:29:11. **Bukatu:** 00:31:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Baserriari lotutako lanbideak
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

<p>Jesusa neskame egon zenean, urtean soineko eta beroki bat irabazten zuen trukean, besterik ez. Dirua behar zuenean jaiotetxera bueltatzen zen eskatzera. Jose Mari ere mantenu truke ibili zen morroi.</p>

Transkripzioa

-Ta morro ta kriada joan ziñenien, jornal truke edo?

-Jesusa: Nik bakizu zer neuken? Urtien soñeko bat edo urtien traje bat edo urtien abrigo bat. Besteik ezebez. Erropa bat urtien. Ta urte guztixen biherria. Dirue biher nabenien Sumiña etorten nintzen, honatxe, amai eskatza.

-Ta amak eukitzen eban ala?

-J: Ba hori ezin neiketzu esan .

-Jose Mari: Zeozer, zeozer, gauze haundik ez.

-J: Baiña ez dauket gomutan ez dostenik emon. Pentsetan dot /pentsetot/ beti emon dostela /emostela/ zeozertxu amak.

-Jose Marik barre ein deu.

-JM: Bai. Zoze ba beti emoten osten, neuri be beti emoten osten / emotosten/ zeozer.

-J: Bai.

-Baiña han morro egon ziñen etxien?

-JM: Han? Han ez... Ondo hartzen niñuen harek, e! Ondo hartzen... Amumak hartzen niñuen estu. Ostien bestiek persona onak zien, onak.

-Bai?

-JM: Baiña diruik ez.

-Ta morro joan ziñenien ze, baserriko biherria ta?

-JM: Mantenitze alda. Mantenitze alda. Ta kittu.

-Ta ze eitten zenduen han? Egun guztixe ta gero gabera etorri?

-JM: Ez, ez, ez, bertan, bertan.

-Bertan geratu.

-JM: Bertan. Jan ta lo, dana.

-Horrek ze izete zien, holan, familia aberatsak edo dirudunek edo?

-J: Batanbat biher ebenak /bihabenak/ laguntzeko. Ta ordun aukerie euen.

-JM: Ordun be, nietzako gehixa... ez dakit ba nik, zelan esango dot, ba. Baserrixek, baserri batetik bestera alde handixe da. Batzuk terrenu onak eta zabalak eta beste batzuk eskastxuauek eta erripak eta [...].

8. Baserriko ohiko egun bat

- **Erref:** MAR-011/018
- **Iraupena:** 0:01:54. **Hasi:** 00:31:06. **Bukatu:** 00:33:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak

Laburpena:

<p>Baserriko ohiko egun bat azaltzen du Jose Marik: itzartu, kortako lanak egin, Markinara esnea eramán, ganaduak atera eta zaindu, goldaketan... Egun guztia behar eta behar. Behiak erabiltzen zituzten lanerako.</p>

Transkripzioa

-Lehen baserriko biherrak zelakoak izeten zien. Ze hori oin asko kanbixe da.

-Jose Mari: Oin baiño gogorrauek.

-Jesusa: Mille bider be bai.

-JM: Oin baiño gogorraue.

-Zelan izeten zan egunien eguneko biherria?

-JM: Goixin lehenengo, ohetik jaiki ta korta jun biherria egoten zan. Batzuk behixek [...] artien, aska aurrekue, zeozetan harei lagundu, ta gero esniek erun biher izeten eben Markiña. Normalmente esnie eruten ama izeten zan. Ta gero arrebie be bai. Neu be bai iñoz, baiña ni ez naz asko juten [...].

Arrebie asko. Ama [...] horrek izeten zien esnie erutailiek enjeneral. Gero ganauek etara, zaindu, gero araketak edo goldaketak edo, soluen labretan, lurre labretan, hor juten zan gure eguerdi artie. Bazkaldu ta aittek eta amak siestatxue eingo eben. Ta guk be [zeozen bat]... benga, arratsaldie. Latio ostabe. Ta gogorra zan e, gogorra zan. Biximodu gogorra zan. Gogorra.

-Ta soloko biherrak, lehen esan deu Jesusak, ittaurren eta?

-J: Bai. Aurrien behixekin jun ein biher zan /bizan/ bat. Beti ez, baiña general, bat.

-Ta ze tresna ibiltzen zenduezan? Behixek ibiltzen zenduezan ta ze gehixau, goldaketarako ta?

-JM: Bai, ganauek, ganauek lotu ta ganauek. Ganau buztarrixek. Idixek be bai. Idixek be urte batzutan ezautute na. Aitta zanak ekarten zittun, idixek erosi, euki apur baten ta gero saldu.

9. Tabakorako lur emankorrak

- **Erref:** MAR-011/019
- **Iraupena:** 0:02:13. **Hasi:** 00:33:00. **Bukatu:** 00:35:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Bizioak
- Baserría » Baserriko lanak » Baratzea eta soroa

Laburpena:

<p>Garia, artoa eta arbia ereiten ziren ortuan, bertako lurrek ez dute balio beste ezertarako. Lihoa (linua) sekula ez dute erein, baina tabakoa bai.

Tabakoa estatuari, aldundiari, saltzen zioten. Lursail handiak egon ziren.</p>

Transkripzioa

-Eta, orduen, soluetan-eta zer euen?

-Jose Mari: Garixe.

-Garixe?

-JM: Artue, garixe ta nabue. Horretxek hirurek ereitten zien. Ortun gauze gitxi. Ordun ez zan dediketan hamen iñor orture, hamen barrixuen. Itxurretan gehitxuau. Itxurretan lurrek be honek baiño gozuauek die. Bai eta horretan patatie asko hartzen zan. Itxurretan. Guk geuk patataik gitxi hartzen gendun. Oin patatie lehengo aldin asko hartzen zan.

-Eta liñue-edo ereitten zenduen?

-JM: Ez. Entzun bai ein dot /eiot/, baiña ez dot sekulo ezautu etxien.

-Hemen inguruetan ez.

JM: Ez, nik dakitela ez.

-Ta tabakoa?

-JM: Tabakue bai. Etxin sekulo bez, baiña hamen Akodan lau urtien edo erain eben segidan. Joxe Akodak.

-Jesusa: Muniben be bai, ezta?

-JM: Muniben, Muniben sail haundixek. Muniben landarie bertan hartzen eben. Baiña honek landarie Gerniketiek edo hortik eruten eben. Ez, Gerniketiek ez. Diputaziñoiek emoten otsen, diputaziñoiek emoten otsen / emototsen/, tabakue hartzeko. Lau urtien edo erain eben; honek, Joxe Akodak ipini eban.

-J: Felisa ezautzen zendun? Haren aitte da Joxe.

-JM: Oso ona hartu be, baiña [margen] gitxi uste dot.

-Ta gero ha zeñi saltzen otsen ba? Diputaziñoiai berai?

-JM: Diputaziñora, bai, bai. Horrek estaduko [hora eruten eben]. Muniben sail haundixe [eitten eban], sail haundixek [eitten zittuen] Muniben. Eta jentie be... hartzen zittuen tabakuen biherrako, jentie be hartzen eben. Batzuk, lagun batzuk hartzen zittuen. Lorie be kendu ein bier izeten jako. Lorie, [hor indartzeko] lorie kendu ein biher izeten jako ta gero, batikuen, orrixek danak ari baten pasau biher, ta siketu biher dabe /bidabe/ eguzkixek ikutzen ez dotsen lekuen. Keizan siketu biher dabe /bidabe/. Egon zien hor urte batzutan Muniben, baiña laga otsen eraittiari, laga otsen /lagatsen/.

-Tabakoak dirue emango eban ba.

-JM: Larregi ez eban emongo.

-Ez?

-JM: Larregi emon izen baleu segiduko eben gehixa be, baiña ez, ez ,ez. Laga otsen, laga otsen /lagatsen/.

10. Inpernusierra eta urkamendia

- **Erref:** MAR-011/022
- **Iraupena:** 0:02:31. **Hasi:** 00:39:35. **Bukatu:** 00:42:06
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Bilketa linguistikoa » Toponimia

Laburpena:

<p>Beraien etxe inguruan Inpernusierra deitzen zaio. Urkamendia zegoen bertan eta horko istorioa kontatzen dute. Dorretxeetan bizi zirenek abadeek baino kategoria gehiago zuten. Xemeinen ere beste urkamendi bat egon eizen eta bertako pasadizo bat kontatzen du Jose Marik.</p>

Transkripzioa

-Alaba: Aitte, esaitzezue honei zegaittik Inpernusierrak Inpernusierra dauken izena.

-Jose Mari: Ez dakit ba nik zegaittik dauken.

-Alaba: Ez dakizule?

-JM: Inpernusierrie?

-Alaba: Zegaittik da Inpernusierrie?

-JM: Ez dakit baiña.

-Alaba: Zelako ezetz?

-Jesusa: Neuk be ez jakixenat /etxakixenat/.

-Alaba: Bueno, nun euen Urkemendixe ta?

-JM: A! Urkemendixe?

-J: A, bai, hori bai.

- Hemen euen Urkemendixe?

-JM: Bai. Urkemendixe euen hamentxe palazixuan gaiñeko parteko tontorrien. Eta enterreten zittuen, beheko zulun enterreten zittuen. Ta nik ez naben /enaben/ ezautu baiña nik hamen entzuten nabenez borrarue-edo Akoda.

-J: Hori leidute na ni liburu baten. Garaian edo nunun.

-Akodakue zala?

-J: Akodakue zala.

-Eta zeintzuk hiltten zittuen? Edo lapurretan ebizenak edo herixotzan bat, hilketan bat ein ebenak edo?

-J: Ez dakit.

-JM: Keba, keba. Ordun, saso haretan —gaur be ez da asko biher baiña—,

ordun saso haretan herrixen agintzen ebenak, zerak zien, abadiak. Abadiak eta alkatiek “fulano ez dabil ondo”; “ez dabil ondo” ez, borraruai: “Hi, ha ezkutauein biher dozu /bihozu/”. Holan ei zan, bai. Nik holan dauket entzunde. Honek, abadien gaiñetik auezan beste bat, ez naz akordetan oin izena zelan esaten otsen be. Horrek... etxik horrek honek teillatu kaudrauek, gaur be badaz ba, Ansotegin bat, Karian bi, Ugarte hiru, lau etxe ezautzen dittuaz /ezautzeitxuaz/.

-Bai, torre etxietan bizi ziñek.

-JM: Bai. Horrek abadiak baiño beste zer bat haundixaue. Zelan esaten eutsen /esateutsen/ ba horrei....

-J: Nik ez dakit.

-Leku diferentitakuek.

-JM: Ez, diñot... diñot euren izena, konparaziño, praillie, abadie. Abadie ta horrek baiño zer gehixa euen. Bikarixuk eta baiño, horrek baiño, goittik euezan. Ta horretxek eta alkatiek eruten eben... Bai, bai.

-J: Mandue.

-Ordun zuk ez dozu ezautu Urkamendirik?

-JM: Ez.

11. Urrea aurkitu zutenekoa

- **Erref:** MAR-011/024
- **Iraupena:** 0:04:29. **Hasi:** 00:43:56. **Bukatu:** 00:48:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserrria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

<p>"Aitxitxan baule" zenari nahi barik ostikoa eman eta bota egin zuen. Urrezko txanponak zeuden bertan. Beraien aita harekin etxea erosi zuen, besteak beste.</p>

Transkripzioa

-Ta lehen zure alabiek komentau doste hemen urrie topenikoa zarela zu.

-Jesusa: Ez, hau ez.

-Zeu?

-J: Ni bai. Ni aberatsa naz.

-A bai?

-J: Bai.

-Aberatsa diruz?

-J: Ez. Hori interesetan jatzu hori be?

-Bueno. Istori moduen.

-J: Gu geuezan... hau pentsetan dot /pentsetot/ zala. Heu hintzan, ezta? Beheko soluen artajorran geuezan aittaz ta amaz. Batak zer bat bota, lur zati bat, eta bestiek... guk, behin o behin eitten gendun edo, aittek esan eban /esaban/: “Hi jun hadi —San Martiñek etozen orduntxe—, hi jun hadi sala ta salie altzain”. Han eitten nabena okerkerixe eitten nabena ta. Etorri nintzen hona ta hamen euen esaten gendune baule aittittana. Aittittan baule, hari beti. Ta nik gaztie ta jo ostikuaz ta bota nabena.

-Jose Mari: Baule, baul zahar bat.

-J: Purruuuuuuu. Dana monedak. Bueno, jun nintzen beheko sola ta ezin siñestu nire aittek eta amak. Ta danak etxera. Harek papelaz eskribidute ta

biher dan /bidan/ modun euezen baiña sitzek janda dana harek papelak. Kontratuko moduko papelak edo papel lodixek edo zien. Eta...

-Eta gero ze paseu zan harek urrakin?

-J: A! Ba aittek Barendako Julin gizonai kanbixau erain otsen /eraitsen/ eta nik pentsetan dot /pentsetot/ ordun zorrak eukezela aitte gurik eta, neuk pentsau eitten dot.

-JM: Etxie pagetako.

-J; Hoixe. Eta haretzek pagau. Tia Makotegiko penaz.

-Ze, etxie pagetako?

-J: Ez. Harek prestaute euken diru, kontizu, tiok gure aittai, prezixo onin ta aittek danak entregau horrekin diruokin, eta tiak penie, ze ganantzixe euken ba. Ta hoixe ba, hortaxeik.

-Alaba: Baiña diru gehixena beste leku batzuta jun zan, zuek ez ziñen gatu, hamen ez zan gatu. Zein izen zan zuei diru kanbixau otsuena?

-J: Kanbixau ebana zan Juli Barendako, Hinpoliton da arrebaik nausixenan gizona.

-JM: Guardie, caza y pesca-ko guardie.

-Alaba: Baiña ze ein otsuen, ondo pagau otsuen harek dirue?

-J: A! Harek negoziuxe. Aittek ez oskunan /etxoskunan/ guri eskatu, aitte arreglau zunan haraz ta harek emoten otsen /emototsen/ komeni jakona.

-JM: Haren aldin gero hari danak esan otsen /esautsen/ hoixe etxie pagetako beste biher dabela /bidabela/. Amaitzeko. Etxie amaitzeko. Ta gero beste apur bat zerai, sobrau zana, pentsetan dot /pentsetot/ emon otsela hau e... Piedra, txatarrerue, Piedra. Honek anaixak bata Durangon ta bestie Lekeitton. Baiña Piedrak e... Piedraik ez dozu entzun? Horrek urte askuen egon zien, bata Durangon. Horrek Piedrak Markiñeko frontoien be bazaukon ba partie. Markiñeko frontoien be. Bai, bai, bai, bai.

-Alaba: Baiña oin dala zenbat urteko gauzak diez horrek?

-J: Uf, ni neska koskorra.

-JM: Neure akordukuek die horrek. Piedrak horrek bastante. Neure akordukuek.

-J: Hori nik topau nabena San Martin aurreko astie edo zan eta, gu, gu gaztiek oindiño. Gaztiek, gaztiek.

-JM: Gogun dauket Piedrai, diru gitxiaz, osea, moneda gitxiaz bastante diru gehixa...

-J: Gehixa emon. Honbre!

-JM: Piedrak.

-J: Seguramente.

-JM: Txatarreruk gehixa emon otsen.

-J: Niri bat emon osten /emosten/ aittek. Neuk topau nabena lez, bat. Bankuen kanbixau ta hagiñe arreglau nabena. Ta Domingai be bai. Ez dakit zenbat hari be, bat edo bi. Seguramente nik baiño gehixa hartuko junan. Eta nik...

-Alaba: Baiña ha zan bihera gehixen eitten ebana etxien.

-JM: Bai, bai.

-Alaba: Ordun gehixa tokau be eingo jakon.

-J: Neuk be ein najunan, e.

-Alaba: Zuk topau ein zendun.

-J: Bai, baiña biharra be bai.

12. Etxeko lanetan zein neskame lanetan

- **Erref:** MAR-011/025
- **Iraupena:** 0:01:33. **Hasi:** 00:48:25. **Bukatu:** 00:49:58
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko zereginak
- Lanbideak » Neskameak

Laburpena:

Jose Marik bere arrebak baino lan gutxiago egiten zuen etxean, baina lantegian zebilenez dirua ekartzen zuen, egunean 10 erreal. Jesusak, oster, jantzi truke egin zuen lan neskame moduan. Berak utzi ostean beste bat joan zen bere ordeaz.

13. Parisera neskame

- **Erref:** MAR-011/026
- **Iraupena:** 0:02:42. **Hasi:** 00:49:58. **Bukatu:** 00:52:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Neskametza diasporan
- Diaspora » Ohiturak eta bizimodua diasporan » Hizkuntzak diasporan

Laburpena:

<p>Bost urtez egon zen neskame lanetan. Gero, Parisera joan zen lagun batzuen bitartez. Franko bategatik 12.5 pezeta ematen zizkieten. Hizkuntza-arazoak tarteko, hainbat anekdota kontatzen ditu. Domeketan eta eguenetan batzen ziren lagunak. Oso gustura egon zen bertan.</p>

Transkripzioa

- Ta zenbat denpora egon ziñen krixeda?
- Bost urte. Oin, kriada denpora guztixek e! Kalien e! Bilbon, Frantzin hogeta zortzi urte ta erdi. Bueno, han bihera. Kriada, han sueldu itxitzen urte bi- hiru ta.
- Ta Frantzire zer dala ta joan ziñen ba? Parisera esan dozu?
- Bai Parisa. Ba lagunek neukezana. Udan juten nitzen Eibarkukin uzabakin zera, Zarauza ta han juntetan gintzezan. Eta hara etorten zin frantsesak, nahi ebenak hemengo neskak. Eta esaten gendun, sekulo ez jate ahaztu; lehenengo frankuek emoten oskun /emotuskun/ franko batgaittik “doce cero cinco centimos de pesetas”. Hamabi pezeta eta bost zentimo emoten oskun /emotuskun/ zeragaittik.
- Francoagatzik.
- Franco batgaittik. Jo, hori be danak jun nahi ta batzuk jun zin ni baiño aurretik ta gero ba guri urten oskun /urteuskun/ han lagunek eta topau eben ta hortaxeik jun gintzezan. -Parisera? -Parisera. -Han sasoién Paris urrun egongo zan ba?
- Bueno, untxe beste bide.
- Bai, baiña oin errez mobiuén da.
- Hori ezta ezebe eta gero zera, han frantses eitten da eta hemen gitxi. Eta ipini osten /ipinisten/ miñe eruteko, hemengo modun ez. Eta gero han mahaire ata biher zan /bizan/ inbitauei. Ta zelan ata biher da /bide/, hemen albardau eitten da, baiña han ez. Ba bakizu zer ein bihera euki naben? Jun mahaire, “madame”, miñe ebai esan. “oui, oui, oui”. Jun ezkatza, ebai eta mahaire erun. Horrek danak ein biher. Sostenan gomie estropeaute, “Élastique, allez-vous y chercher un élastique” momentun bai baiña niri “elastic” ahaztu jaten gero. Eta gero etorten da zeure turnue, “qu'est-ce que vous voulez?”. Hartu ta

“klik”;”klik” sostenan golpiek. “Ya esta”;. Hortaixeik. Ta gero geuk esan eta geuk barre domekan, kuadrillan neskak. -Gero zer eitxen zenduen, domekan alkatu, hemengo jentie? -Bai. Domekan eta eguena eukitten gendun, arratsaldie. Baiña zenbat barre geuk esaniko kontukin. Beti “feliz”;. - Ondo pasau zendun ordun? - Han bai, ondo pasau gendun.

14. Parisen neskame

- **Erref:** MAR-011/027
- **Iraupena:** 0:02:24. **Hasi:** 00:52:40. **Bukatu:** 00:55:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Ohiturak eta bizimodua diasporan » Hizkuntzak diasporan
- Diaspora » Euskaldunak diasporan » Diasporatik itzulera
- Diaspora » Lana diasporan » Neskametza diasporan
- Diaspora » Ohiturak eta bizimodua diasporan » Familia eta harremanak diasporan

Laburpena:

<p>Parisen militar baten etxean eta emakume dibortziatu baten etxean egon zen neskame. Ezkondu ostean, ordu gutxi batzuk baino ez zituen egiten. Azkenean, 14 urte egin zituen bertako gizarte-segurantzaz. Senarra bilbotarra izan zuen, han ezagutu zuten elkar. Erretiratu arte egon zen bertan.</p>

15. Parisko Euskal Etxea; soldata ona

- **Erref:** MAR-011/029
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:55:33. **Bukatu:** 00:57:24
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Neskametza diasporan
- Diaspora » Ohiturak eta bizimodua diasporan » Familia eta harremanak diasporan
- Diaspora » Euskal Etxeak

Laburpena:

<p>Parisen euskaldunekin elkartzen zen Euskal Etxean; senarra ere bertan ezagutu zuen Jesusak. Hango soldata oso ona zen, franko bakarrarekin pezetan asko jasotzen ziren eta. 28 urte eta erdi egin zituen bertan.</p>

16. Jesusaren gizona iher eginda joan zen Parisera

- **Erref:** MAR-011/030
- **Iraupena:** 0:00:56. **Hasi:** 00:57:24. **Bukatu:** 00:58:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Soldadutza

Laburpena:

Jesusak Parisen ezagutu zuen bere senarra, bilbotarra. Soldadutzatik ihes egin eta bertara alde egindakoa zen.

17. Eskasia bai, baina goserik ez

- **Erref:** MAR-011/032
- **Iraupena:** 0:00:59. **Hasi:** 00:59:56. **Bukatu:** 01:00:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Goserik ez zuten ezagutu nahiz eta ogi gutxi izan. Kafea ehotzeko makinan ehotzen zuten irina bertan.

18. Gerran hildakoak

- **Erref:** MAR-011/036
- **Iraupena:** 0:01:02. **Hasi:** 01:05:44. **Bukatu:** 01:06:46
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerran hildakoak eta zauritutakoak

Laburpena:

Gerran hil zituztenak aipatzen dituzte.

19. Milizianoak etxean eta herrian

- **Erref:** MAR-011/037
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 01:06:46. **Bukatu:** 01:09:03
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Borroka

Laburpena:

Beraien etxean milizianoak egon ziren, Txorierri aldekoak. Normalean domeketan joaten ziren jatera. Euretako batek esan zien behin mairuak heltzear zeudela, eta horixe gertatu zen. Miliziano eta erreketek asko heldu ziren herrira. Erreketei beldurra zieten.

20. Soldaduak kalean zein etxean

- **Erref:** MAR-011/038
- **Iraupena:** 0:04:33. **Hasi:** 01:09:03. **Bukatu:** 01:13:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerraren eragina

Laburpena:

Soldaduak Markinako kaleetan barrena pausuak markatzen ikusi zituen lehenengo aldian, "¡Viva Franco, arriba España!" esan zuen sarjentua markinarra zen. Soldadu asko ibili zen kaleetan zein baserrietan.

21. Errotara lehengusinarekin

- **Erref:** MAR-011/040
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 01:15:26. **Bukatu:** 01:17:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko lanak » Errota

Laburpena:

<p>Jesusa bere lehengusinarekin Gizaburuagaraino joaten zen errotara. Astoarekin joaten ziren. Beste errota batzuk hurbilago zeuden, baina ez zebiltzan martxan.</p>

22. Estraperloko tranpak

- **Erref:** MAR-011/042
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 01:17:51. **Bukatu:** 01:19:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

Estraperlo garaian, dendara saltzen zuten esnea. Beraiek olio hartzen zuten, baina dendariak nahiago zuen kantina eramatea botila baino.

23. Hizkuntza traterak: berorika, hika

- **Erref:** MAR-011/043
- **Iraupena:** 0:03:00. **Hasi:** 01:19:15. **Bukatu:** 01:22:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Berorika
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

Abadeari berba egiteko txapela kendu eta "jaune" eta "berori" esan behar izaten zitzaion. Beraiek, neba-arrebek, "ez dok eta bai dok" (hitanoa) erabiltzen dute; elkarrizketatzaileekin, ostera, zukan. Jesusak uste du denekin egiten duela hikaz. Nagusiei sekula ez die egin.

24. Sorgina zen katua

- **Erref:** MAR-011/047
- **Iraupena:** 0:01:47. **Hasi:** 01:25:13. **Bukatu:** 01:27:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Ipuinak, mitoak eta istorioak

Laburpena:

Beraien aitari behin entzun zioten sorgina zen katuaren istorioa. Eibarko armalantegien horien desagertzea eragin zutela diote. Jose Marik berak bizitako beste bizipen beldurgarri bat kontatzen du.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-07-28

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com